

УДК 657.37

DOI: <https://doi.org/10.37000/ebbsl.2024.06.05>

Крюкова Ірина,

доктор економічних наук, професор,
завідувач кафедри обліку і оподаткування
Одеський державний аграрний університет
ORCID 0000-0002-0577-6364
odau-byx_oblik@ukr.net

Потишняк Олена,

доктор економічних наук, професор,
провідний науковий співробітник
лабораторії економіки та маркетингу інновацій,
Інститут тваринництва
Національної академії аграрних наук України,
ORCID 0000-0002-0107-2917
potyshnjak3709@gmail.com

Найда Андрій,

Кандидат економічних наук, доцент,
доцент кафедри обліку і оподаткування
Одеський державний аграрний університет
ORCID 0000-0002-6371-1382
odau-byx_oblik@ukr.net

ФІНАНСОВА ЗВІТНІСТЬ БІЗНЕС-СУБ'ЄКТІВ ЗА УМОВ СТАЛОГО РОЗВИТКУ: СУЧАСНІ ТРЕНДИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ

Анотація

Метою статті є оцінка сучасного стану складання звітності зі сталого розвитку у світовій практиці та виявлення ключових трендів, що супроводжують її використання. Наукова новизна одержаних результатів полягає у доповненні окремих методичних положень звітності зі сталого розвитку бізнес-суб'єктів у частині визначення потенційних переваг і недоліків її імплементацію у практичну діяльність. Визначено, що складання звітності зі сталого розвитку у є необхідною передумовою для досягнення цілей сталого розвитку. Досліджено ключові тренди, що супроводжують процеси складання і подання звітності зі сталого розвитку у країнах світу. Проведений аналіз сучасного рівня впровадження звітності зі сталого розвитку у практику управління найбільших світових компаній. Досліджено вимоги переходу компаній ЄС до стандартів складання і подання звітності зі сталого розвитку. У даному контексті проаналізовано норми і часові пріоритети, які прийняті в Україні для створення відповідного інституційного середовища. Визначено сукупність основних технологій та інструментів, які сприятимуть розвитку звітності зі сталого розвитку бізнес-суб'єктів у майбутній перспективі.

Складання звітності зі сталого розвитку вітчизняних бізнес-суб'єктів є потребою часу та вимогою майбутнього обліку і управління. Зростання кількості світових компаній, які надають звітність зі сталого розвитку, за останні роки стало одним з ключових трендів. У якості основних переваг звітності зі сталого розвитку є: покращення ділової репутації компанії і бізнесу; можливості прийняття більш ефективних стратегічних управлінських рішень; скорочення витрат на звітність за рахунок консолідації і оптимізації інформації; розширення доступу до капіталу та інвестицій. На європейському просторі вводяться у дію норми, відповідно до яких складання і подання звітності зі сталого розвитку становиться для компаній обов'язковим. Україна поступово приєднується до цих ініціатив, що сприятиме досягненню цілей сталого розвитку.

Ключові слова: звітність, бізнес, управління, стандарти, цифрові технології, цілі сталого розвитку.

UDC 657.37

Kryukova Irina,

Doctor of Economics, Professor,
Head of the Department of Accounting and Taxes,
Odessa State Agrarian University
ORCID 0000-0002-0577-6364
odau-byx_oblik@ukr.net

Potyshniak Olena,

Doctor of Economics, Professor,
Leading Researcher of the
Laboratory of Economics and Marketing of Innovations,
Institute of Animal Husbandry,
National Academy of Agrarian Sciences of Ukraine
ORCID 0000-0002-0577-6364
potyshnjak3709@gmail.com

Nayda Andriy,

Candidate of Economic Sciences, Associate Professor,
Associate Professor of the Department of Accounting and Taxation
Odessa State Agrarian University
ORCID 0000-0002-6371-1382
odau-byx_oblik@ukr.net

FINANCIAL STATEMENTS OF BUSINESS ENTITIES UNDER THE CONDITIONS OF SUSTAINABLE DEVELOPMENT: CURRENT TRENDS AND PROSPECTS

Abstract

The purpose of the article is to assess the current state of sustainable development reporting in world practice and identify key trends that accompany its use.

The scientific novelty of the results obtained lies in supplementing individual methodological provisions of sustainable development reporting by business entities in terms of determining the potential advantages and disadvantages of its implementation in practical activities. It was determined that the preparation of sustainable development reporting is a necessary prerequisite for achieving sustainable development goals. The key trends that accompany the processes of preparing and submitting sustainable development reporting in countries around the world were studied. The current level of implementation of sustainable development reporting in the management practice of the largest global companies was analyzed. The requirements for the transition of EU companies to the standards for preparing and submitting sustainable development reporting were studied. In this context, the norms and time priorities adopted in Ukraine to create an appropriate institutional environment were analyzed. A set of key technologies and tools that will contribute to the development of sustainable development reporting by business entities in the future has been identified.

Conclusions. The preparation of sustainable development reporting by domestic business entities is the need of the hour and a requirement of future accounting and management. The growth in the number of global companies that provide sustainable development reporting has become one of the key trends in recent years. The main advantages of sustainable development reporting are: improving the business reputation of the company and business; the ability to make more effective strategic management decisions; reducing reporting costs through consolidation and optimization of information; expanding access to capital and investments. In the European space, norms are being introduced according to which the preparation and submission of sustainable development reporting is mandatory for companies. Ukraine is gradually joining these initiatives, which will contribute to achieving sustainable development goals.

Keywords: reporting, business, management, standards, digital technologies, sustainable development goals.

Постановка проблеми. Фінансова звітність – це систематизована система фінансових показників про поточний стан бізнесу для його власників та зацікавлених стейкхолдерів (інвестори, кредитори, державні органи контролю, суспільні групи, менеджери тощо). Вона є найважливішим інструментом для підтримки довіри та прозорості на ринках, а також для прийняття рішень та підзвітності.

Незважаючи на існуючі стандарти і вимоги, фінансова звітність не є статичною, вона змінюється та доповнюється розвивається відповідно до потреб часу, відображаючи інформаційні очікування її користувачів, а також розвиток ділового середовища і технологій. Визначальним глобальним трендом, який зумовлює зміну фінансової та іншої управлінської звітності за останні роки та й найближчому майбутньому, є імплементація у діяльність бізнес-суб'єктів цінностей концепції сталого розвитку, що докорінно змінює ландшафт бізнесу, характер управлінських рішень, та, відповідно, запити до інформаційного забезпечення управлінських процесів.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Науково-методичні аспекти інформаційно-аналітичного забезпечення сталого менеджменту за останні роки

набули значної актуальності серед вітчизняних вчених. Активна інтеграція України до європейського економічного простору вимагає узгодження та уніфікації ключових положень і стандартів бухгалтерського обліку і звітності бізнес-суб'єктів в Україні та країнах ЄС. Вирішенню даного завдання присвячені праці відомих українських науковців, серед яких видатний внесок зробили наступні: В. Безверхий, Ю. Бездушна, С. Білобловський, М. Бондар, Р. Бруханський, С. Голов, Т. Давидюк, М. Корягін, В. Метелиця, О. Озеран та інші.

Метелиця В. пропонує розглядати звітність зі сталого розвитку аграрних підприємств як інструмент залучення довгострокових інвестицій, кредитів, страхових платежів та наголошує на необхідності стандартизації такої звітності [1, с. 140].

Білобловський С.В., розвиток звітності зі сталого розвитку в Україні розглядає у контексті подальших процесів адаптації України до МСФЗ, акцентуючи увагу на необхідності удосконалення аналітики та таксономії облікових даних [2, с. 96]. Озеран О.В. пропонує замінити терміни «фінансова та нефінансова інформація» на дефініцію «питання сталого розвитку» у Законі України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні», оскільки такі зміни більш відповідають сучасним та майбутнім потребам сталого управління [3, с. 284].

Інші науковці пропонують до провадження комплексну архітектуру звітності зі сталого розвитку, яка враховує особливості діяльності та відображення інформації про неї не тільки у аграрних бізнес-суб'єктах, але й в інших, технологічних пов'язаних з ними структурах АПВ [4, с. 42].

Разом з тим, питання складання і подання звітності зі сталого розвитку суб'єктами господарювання залишається на стадії обговорення та пошуку методичних і практичних положень, які б задовольняли інтереси всіх її користувачів та сприяли досягненню цілей сталого розвитку.

Метою статті є оцінка сучасного стану складання звітності зі сталого розвитку у світовій практиці та виявлення ключових трендів, що супроводжують її використання.

Виклад основного матеріалу дослідження. За умов трансформації бізнесу у бік сталого розвитку фінансова звітність для управління залишається інформаційно-аналітичним ядром, який формує понад 90% всіх необхідних даних. При цьому, враховуючи запити і вимоги суспільства, орієнтовані на необхідність реалізації цілей сталого розвитку та відображення досягненого прогресу у звітності бізнес-суб'єктів, фінансова звітність доповнюється звітністю іншого характеру (соціального, екологічного тощо) та формує єдину інтегровану звітність.

Стійке зростання попиту на інтегровану звітність бізнес-суб'єктів за останні роки постає одним з ключових трендів у бухгалтерському обліку та фінансовому управлінні та прагне до охоплення всього спектру факторів, що впливають на ефективність та перспективи бізнесу (екологічні, соціальні, управлінські (ESG) питання, нематеріальні активи, ризики, можливості та стратегії).

Інтегрована звітність спрямована на узгодження інтересів різних стейкхолдерів та сприяння довгостроковому створенню вартості. Відповідно до результатів опитування, проведеного всесвітньою аудиторською компанією KPMG, понад 67% респондентів вказали, що інтегрована звітність є суттєвою для компаній, а близько 40% заявили, що вже використовують або планують використовувати інтегровану звітність протягом наступних трьох років [5].

Ще одним з основних останніх трендів у складанні інтегрованої звітності, зокрема, фінансового характеру є швидко зростаюча увага до звітності щодо сталого розвитку. Звітність зі сталого розвитку - це розкриття інформації про те, як бізнес керує своїм впливом на навколишнє середовище, суспільство та економіку. Вона зумовлена тим, що дана концепція набуває все більшого сприйняття і поширення серед всіх учасників суспільного процесу. Крім того, за останні роки формуються нові стандарти до фінансової звітності за сталого розвитку, посилюється контроль за її емітентами (зокрема, великим і середнім бізнесом), зростає тиск з боку державних і регулюючих органів та необхідність удосконалення політик управління ризиками і інноваціями у бізнесі.

Інтегрована звітність бізнес-суб'єктів, яка враховує цінності і засади сталого розвитку у практиці менеджменту, на сьогодні визначається наявністю як переваг, так і окремих недоліків (рис. 1).

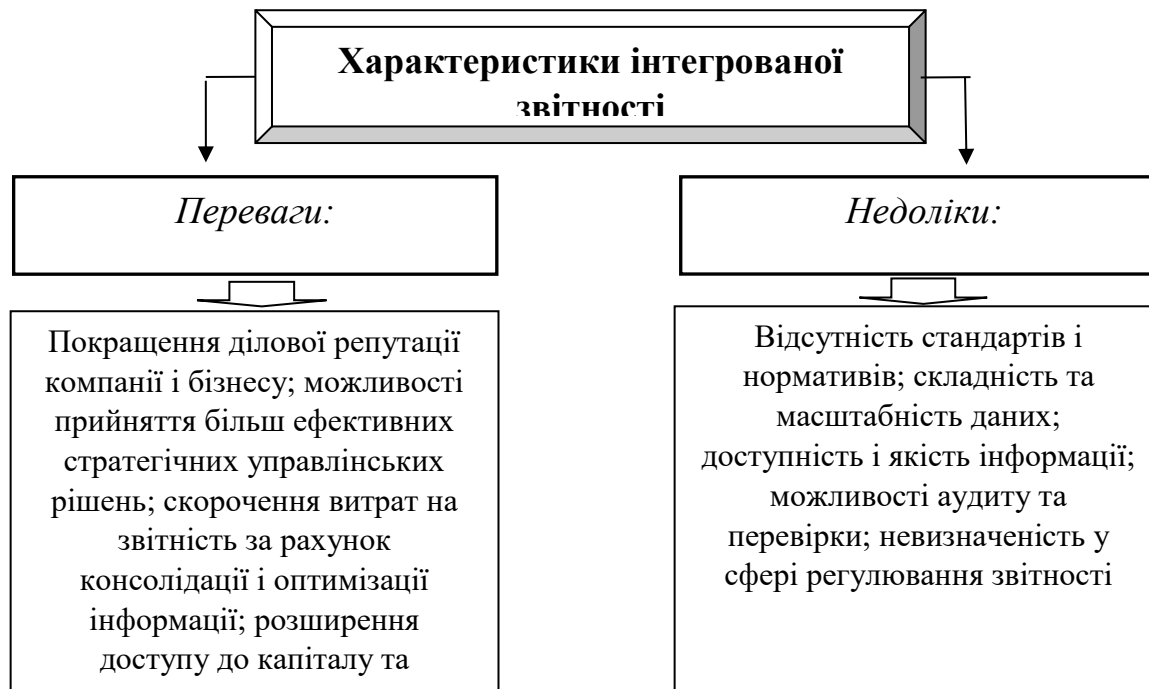

Рис. 1. Переваги та недоліки інтегрованої звітності бізнес-суб'єктів за умов сталого розвитку

Джерело: авторська розробка

Незважаючи на наявні недоліки, які мають місце та матимуть місце у найближчій перспективі у сфері складання фінансової звітності, що враховує засади і вимоги сталого розвитку, у світі її популярність швидко зростає, а бізнес-суб'єкти використовують її як інструмент досягнення стратегічних конкурентних переваг. За даними KPMG, у 2022 році кількість найкрупніших за рівнем капіталізації компаній (крім бізнесу фінансового сектору), які інтегрували звітність зі сталого розвитку у власну практику управління, складала 79%, частка компанії G 250 (найбільших за розміром доходу) – близько 96% (рис. 2).

Як свідчать дослідження, найбільш поширеними у світовій практиці звітування зі сталого розвитку залишаються стандарти GRI - їх використовують близько 68 % відсотків світових компанії за індексом N 100 та 78% світових компаній за класифікацією G 250, максимальна частка яких знаходиться у Північній та Південній Америці.

Значна частина компаній використовують внутрішньофірмові стандарти сталого розвитку та (або) стандарти фондових бірж. Особливо високі показники впровадження таких стандартів спостерігаються на Близькому Сході, Африці та Азіатсько-Тихоокеанському регіоні, Китаї.

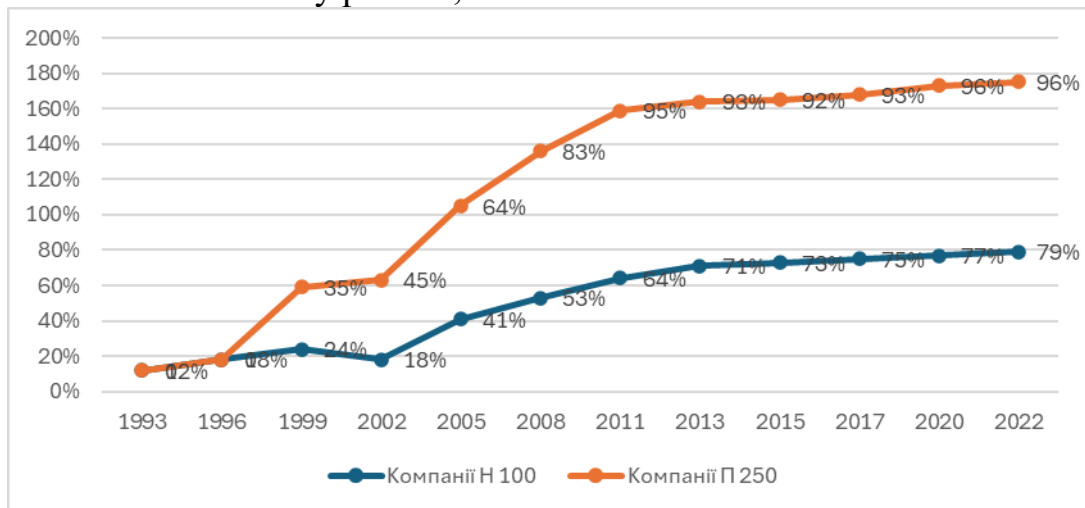

Рис. 2. Частка світових компаній, які складають звітність зі сталого розвитку, %

Джерело: побудовано авторами за даними [5]

Значного поширення набувають також стандарти SASB, які істотно змінюються та удосконалюються за останній час. Основна географічна зона їх розповсюдження у практиці облікової та управлінської роботи – США, Канада, країни ЄС [5].

Виняткова важливість відображення у звітності бізнесу інформації про його економічні, екологічні та соціальні аспекти діяльності та ризики, які їх супроводжують призвели до поступового набуття такої звітності характеру обов'язкової у країнах світу.

Відповідно до Директиви 2013/34/ЄС [6] у європейській практиці звітність зі сталого розвитку набуває статусу обов'язкової для підприємств великого бізнесу із 1 січня 2025 року, із 1 січня 2026 року – для середніх та малих компаній. Стандарти звітності зі сталого розвитку вимагають від керівництва розкриття стратегії фірми, включаючи становище на ринку, бізнес-модель, впливи, ризики та можливості у своєму звіті про стійкий розвиток (наприклад, ESRS 2 у більш загальному плані, IFRS S1 для інвесторів для оцінки ризиків та можливостей, пов'язаних із сталим розвитком).

Доповненням до даної Директиви стало прийняття Комісією ЄС Регламент таксономії ЄС 2020/852, який встановлює критерії економічної діяльності, яка кваліфікується як екологічно стійка і, таким чином, «зелена». Регламент визначає шість основних екологічних категорій діяльності: пом'якшення наслідків кліматичних змін та адаптація до них, водні та морські ресурси, кругова (циркулярна) економіка, забруднення, біорізноманіття та екосистеми. Господарська діяльність бізнес-суб'єкта класифікується як екологічно стійка, у випадку, якщо вона забезпечує істотний внесок у один з даних критеріїв і не завдає істотної шкоди іншим [6].

Україна також приєднується до провідних світових трендів щодо досягнення цілей сталого розвитку та відповідного відображення дій і результатів у даному напрямку у фінансовій звітності бізнес-суб'єктів. У 2024 році Кабінетом Міністрів України було прийнято «Розпорядження Про схвалення Стратегії запровадження підприємствами звітності із сталого розвитку» [7].

Основою для прийняття даного акту стала інтеграція України до ЄС, зокрема, у частині подальшої уніфікації норм і стандартів бухгалтерського обліку і фінансової звітності та гармонізації їх із Директивою 2013/34/ЄС. Одним з завдань розпорядження стало удосконалення практики звітування українських компаній відповідно до Європейських стандартів звітності із сталого розвитку (ESRS). Перший етап впровадження європейських норм звітності зі сталого розвитку в Україні включає 2024-2025 роки, другий – 2026-2030 роки. Для розв'язання поставлених завдань у країні вже формуються цифрові професійні платформи такі, як Платформа звітності сталого розвитку (Sustainability Reporting Platform), створена Центром професійних бухгалтерів України.

Зважаючи на виняткову важливість досягнення глобальних цілей зі сталого розвитку, крім звітності зі сталого розвитку, науковці також звертають увагу на необхідності складання і подання звітності за ланцюгами створення вартості, звітності за викидами парникових газів, звітності із вимірниками та оцінкою прогресу у досягненні цілей сталого розвитку. При цьому складними та остаточно нерозв'язаними на даний час залишається значна кількість практичних аспектів фінансового обліку [8]. Незважаючи на ці труднощі та неузгодженості, тренд подальшого регулювання, узгодження та регламентування звітності зі сталого розвитку є стабільним ті зростаючим у всіх розвинутих країнах світу.

Звітування зі сталого розвитку бізнес-суб'єктами є відповідальним та складним завданням, результати якого відображаються на здатності суспільства забезпечити врахування та досягнення балансу між інтересами теперішніх і майбутніх поколінь. Основою подолання існуючих перешкод має стати високий рівень соціальної відповідальності всіх учасників суспільного процесу (бізнесу, його стейкхолдерів, споживачів, урядових структур) та подальший активний розвиток інновацій. Сучасна та майбутня звітність зі сталого розвитку ґрунтується на використанні інформаційних технологій і аналітики даних, інструментами яких є:

- технології XBRL (розширювана мова ділової звітності) - стандартизований формат цифрової фінансової звітності, що дозволяє маркувати, обмінюватися та аналізувати дані на різних платформах та в різних системах;

- штучний інтелект – цифровий інструмент, який допомагає у розв'язанні завдань автоматизації і оптимізації бухгалтерського обліку і звітності, зокрема, за такими напрямками роботи, як збір даних, перевірка, аналіз, складання і подання звітності, інтерпретація та розкриття інформації;

- блокчейн – технологія, яка сприяє підвищенню надійності, прозорості, відкритості та ефективності фінансової звітності, забезпечуючи можливість складання звітів у режимі реального часу та їх децентралізації;

- технології «хмарного» обліку - підвищують масштабованість, гнучкість та економічну ефективність фінансової звітності, полегшуючи співпрацю та інтеграцію між зацікавленими сторонами;

- візуалізація даних - покращує розуміння, збереження та передачу фінансової інформації, виділяючи закономірності, тенденції та її найважливіші аспекти.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Складання звітності зі сталого розвитку вітчизняних бізнес-суб'єктів є потребою часу та вимогою майбутнього обліку і управління. Як показали проведені дослідження, у світі щороку зростає кількість та частка компаній, які складають звітність зі сталого розвитку. Основним перевагами інтегрованої звітності зі сталого розвитку бізнесу було визначено: покращення ділової репутації компанії і бізнесу; можливості прийняття більш ефективних стратегічних управлінських рішень; скорочення витрат на звітність за рахунок консолідації і оптимізації інформації; розширення доступу до капіталу та інвестицій. На європейському просторі вводяться у дію норми, відповідно до яких складання і подання звітності зі сталого розвитку становиться для компаній обов'язковим. Україна поступово приєднується до цих ініціатив та формує інституційне середовище, яке сприятиме подальшій уніфікації стандартів обліку і звітності, а також досягненню національних цілей сталого розвитку.

Перспективами подальших наукових досліджень у обраному напрямку є врахування особливостей діяльності бізнес-суб'єктів агарного сектору, які мають

бути враховані у формуванні інформаційно-аналітичного базису сталого розвитку сільського господарства і сільських територій.

Список використаних джерел

1. Метелиця В. Стандартизація звітності сталого розвитку як передумова зеленої післявоєнної відбудови агросектору. *Сталий розвиток економіки*, 2023. 2(47). С. 137-145. URL: <https://doi.org/10.32782/2308-1988/2023-47-20>.
2. Білобловський С. В. Розвиток концептуальних основ звітування – питання сталого розвитку або регуляторне зобов'язання. *Наукові праці Міжрегіональної академії управління персоналом. Сер. Економічні науки*. 2023. Вип. 2(69). С. 94-100.
3. Озеран О. В. Інформація про сталий розвиток у звіті про управління. *Сталий розвиток економіки*. 2024. № 2(49). С. 282-286.
4. Kryukova I., Zamlynskyi V., Vlasenko T. Architecture of corporate reporting on the sustainable development of business entities in the agrarian sector as a tool of sustainable agri-management. *Ekonomika APK*. 2023. № 30(2). P. 38-48.
5. Key global trends in sustainability reporting. *KPMG* : веб-сайт. URL: <https://kpmg.com/xx/en/our-insights/esg/survey-of-sustainability-reporting-2022/global-trends.html>.
6. Regulation (EU) 2020/852. URL: <https://eur-lex.europa.eu/eli/reg/2020/852/oj>
7. Про схвалення Стратегії запровадження підприємствами звітності із сталого розвитку : розпорядження КМУ від 18 жовт. 2024 р. № 1015-р. URL: https://ligazakon.net/document/KR241015?utm_source=biz.ligazakon.net&utm_medium=news&utm_content=bizpress02&_ga=2.99326362.52990641.1734545447-1568359703.1711392072#_gl=1*1tng50h*_.
8. Wagenhofer A. Sustainability Reporting : A Financial Reporting Perspective. *Accounting in Europe*. 2024. Vol. 21, Issue 1. P. 1-13. URL: <https://www.tandfonline.com/doi/full/10.1080/17449480.2023.2218398#d1e122>

References

1. Metelytsia, V. (2023). Standartyzatsiia zvitnosti staloho rozvytku yak peredumova zelenoi pisliavoiennoi vidbudovy ahrosetoru [Standardization of sustainable development reporting as a prerequisite for green post-war reconstruction of the agricultural sector]. *Stalyi rozvytok ekonomiky*, 2(47), 137-145. <https://doi.org/10.32782/2308-1988/2023-47-20> [in Ukrainian].
2. Biloblovskiy, S. V. (2023). Rozvytok kontseptualnykh osnov zvituvannia – pytannia staloho rozvytku abo rehuliatorne zoboviazannia [Development of conceptual frameworks for reporting – a sustainability issue or a regulatory obligation]. *Naukovi pratsi Mizhrehionalnoi akademii upravlinnia personalom. Ekonomichni nauky*, 2(69), 94-100 [in Ukrainian].

3. Ozeran, O. V. (2024). Informatsiia pro stalyi rozvytok u zviti pro upravlinnia [Information about sustainable development in the management report]. *Sustainable Development of the Economy*, 2(49), 282-286 [in Ukrainian].
4. Kryukova, I., Zamlynskyi, V., & Vlasenko, T. (2023). Architecture of corporate reporting on the sustainable development of business entities in the agrarian sector as a tool of sustainable agri-management. *Ekonomika APK*, 30(2), 38-48.
5. *Key global trends in sustainability reporting*. KPMG. <https://kpmg.com/xx/en/our-insights/esg/survey-of-sustainability-reporting-2022/global-trends.html>
6. Regulation (EU) 2020/852. <https://eur-lex.europa.eu/eli/reg/2020/852/oj>
7. Rozporiadzhennia KMU vid 18 zhovtnia 2024 r. N 1015-r. *Pro skhvalennia Stratehii zaprovadzhennia pidpriemstvamy zvitnosti iz staloho rozvytku*. [Resolution of the Cabinet of Ministers of Ukraine dated October 18, 2024 No. N 1015-r. *On approval of the Strategy for the introduction of sustainable development reporting by enterprises*]. https://ligazakon.net/document/KR241015?utm_source=biz.ligazakon.net&utm_medium=news&utm_content=bizpress02&_ga=2.99326362.52990641.1734545447-1568359703.1711392072#_gl=1*1tng50h*_ [in Ukrainian].
8. Wagenhofer, A. (2024). Sustainability Reporting: A Financial Reporting Perspective. *Accounting in Europe*, 21(1), 1-13. <https://www.tandfonline.com/doi/full/10.1080/17449480.2023.2218398#d1e122>

Надходження рукопису до журналу: 21.11.2024

Прийнято до друку рукопис після рецензування: 11.12.2024

Дата публікації: 26.12.2024